

УДК 338.483.11

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕКРЕАЦІЙНОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ

Т.Д. Скутар

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розкрито характеристики функціональної та територіальної різноманітності рекреаційної діяльності та проаналізовано значення рекреаційної різноманітності території як передумови розвитку рекреаційної діяльності.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, рекреаційна різноманітність, рекреаційна оцінка, рекреаційне середовище.

Вступ. В Україні туристсько-рекреаційна галузь проголошена пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку, що пояснюється вагомими результатами її функціонування. Туризм і рекреація сприяють відновленню фізичних і духовних сил людини, що позначається на її працездатності, створюють нові робочі місця. При ефективному управлінні галузь забезпечує збільшення сукупного валового доходу країни. Рекреація впливає на розвиток духовного потенціалу людини, формує її як творчу, всебічно-розвинену, екологічно свідому особистість. Саме тому питання ефективної організації та функціонування рекреаційного господарства є актуальними і привертають увагу широкого кола науковців різних галузей науки.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідження забезпечують виявлення й оцінку природних і соціально-економічних умов розвитку рекреаційної діяльності, дозволяють визначати раціональні шляхи організації рекреаційного природокористування на основі синтезу результатів міждисциплінарних досліджень.

Наукові основи з теорії і практики рекреаційної діяльності закладені працями В.С. Преображенського (1975), Ю.О. Веденіна (1986), І.В. Зоріна (1974), М.С. Мироненка (1981), І.Т. Твердохлебова (1981) та ін. У публікаціях Ю.О. Веденіна (1986), І.В. Зоріна (1974), В.С. Преображенського (1975), Н.Ю. Недашківської (1983) розкривається зміст територіально-рекреаційної системи, її функціонально-територіальна структура. О.О. Бейдик (2001), В.С. Кравців, С.П. Кузик (2004) розробили теоретичні основи та методи оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів. О.О. Любіцева (2003), М.Й. Рутинський (2008) займаються дослідженнями особливостей функціонування туристичних комплексів різних рангів (регіону, країни). Різноманітні аспекти ресурсно-рекреаційної проблематики висвітлюються у роботах географів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: М.П. Крачила (1976), В.П. Руденка (2006), К.Й. Кілінської (2008), Ж.І. Бучко (2006), О.Д. Короля (2006) та ін.

Постановка проблеми. Важливим чинником формування рекреаційного природокористування є рекреаційна різноманітність природних комплексів. Саме різноманітність обумовлює функціонування, еволюцію, надійність та стабільність рекреаційної системи. У сучасних географічних дослідженнях розробленими є питання ландшафтного різноманіття. Вивченню рекреаційної різноманітності території приділяється менше уваги.

Виклад основного матеріалу. Рекреаційну діяльність можна розглядати як систему заходів, що здійснюються людиною у вільний від її основної трудової діяльності час на спеціалізованих територіях і спрямовані на задоволення потреб у відпочинку, у відновленні її фізичних, духовних і нервово-психічних сил. Отже, основним мотивом здійснення рекреаційної діяльності є рекреаційні потреби.

Ступінь задоволення рекреаційних потреб значною мірою визначається активністю діяльності відпочивальників. При цьому, розрізняють дві форми активного відпочинку: перша – передбачає здійснення певних фізичних навантажень, а друга – проявляється у зміні видів діяльності, тобто головною ознакою останньої є різноманітність занять. Як зазначають дослідники, навіть “переключення” з одного виду розумової діяльності на інший – відвідування музеїв, виставок, театру і т.і. – також активна рекреаційна діяльність [5]. Таким чином, в основу ефективної організації рекреаційної діяльності повинен бути покладений *принцип різноманітності видів відпочинку*, обумовлений складністю і диференціацією рекреаційних потреб.

Рекреаційна діяльність є одним із найбільш просторово виражених і тісно пов’язаних із територіальною різноманітністю видів соціальної діяльності [1]. *Територіальна різноманітність рекреаційної діяльності* відображається у функціональному зонуванні рекреаційних територій і пов’язана з географічною вибірковістю видів відпочинку, тобто різні види рекреаційних занять висувають неоднакові вимоги перш за все до

природних комплексів, а також і до історико-культурної спадщини та об'єктів туристичної інфраструктури. Водночас деякі види занять територіально несумісні (наприклад, полювання і збір грибів та ягід). Крім того, при облаштуванні території для відпочинку враховується стійкість природних комплексів до рекреаційних навантажень. Тому проектування функціонально-територіальної структури туристсько-рекреаційного комплексу регіону повинно здійснюватися на основі попередньої оцінки рекреаційних властивостей навколишнього природного середовища, що є непростим завданням.

Складність оцінкових робіт зумовлюється особливістю рекреаційного природокористування. Рекреаційна діяльність пов'язана з викоистанням кількох природних чинників. Так, для облаштування гірськолижного курорту важливо не лише оцінити орографічні ресурси території, але й кліматичні. Цінними є дослідження рекреаційних властивостей природних комплексів, інформація про можливість розміщення різнотипових інженерних споруд та ефективність функціонування туристичних об'єктів. Тому правомірніше говорити про *економіко-рекреаційну оцінку території* [2].

Таким чином, оцінка території для організації рекреаційної діяльності є *комплексною*, що впливає з множини чинників, що детермінують ступінь придатності природних комплексів для певного виду освоєння, й *інтегральною* за змістом, оскільки повинна враховувати сукупність вимог двох суб'єктів рекреаційного природокористування – рекреантів й рекреаторів (організаторів відпочинку). Враховуючи вищезазначене, процедура оцінки передбачає вирішення двох блоків завдань – визначення психо-фізіологічної (тобто сприятливості для самої функції відпочинку) і технологічної (сприятливості для освоєння території) *комфортності* природних комплексів та їх стійкості до рекреаційних впливів. При вирішенні першого блоку завдань виникають труднощі з визначенням „внеску” кожного з природних чинників у створенні комфортності.

При оцінці території для організації рекреаційної діяльності важливо означити *рекреаційне середовище* людини. Під *рекреаційним середовищем* розумімо комплекс умов (*природно-географічних, економіко-географічних, суспільно-історичних, соціально-економічних та ін.*), у яких відбувається реалізація функцій рекреації, і які формують ресурси відпочинку (*природно-рекреаційні, історико-культурні, інфраструктурні тощо*).

Аналізуючи питання ефективної організації рекреаційного господарства, слід зазначити, що

необхідність оцінки території породжується проблемою вибору оптимального рішення з множини варіантів, яка зумовлюється, з одного боку, обмеженістю ресурсів, а з другого – виникає як результат прояву однієї з фундаментальних властивостей рекреаційного середовища – його *різноманітності*.

Економіко-рекреаційна оцінка території інтегральна, охоплює систему оцінок: залежно від мети: *загальна* – стосується всіх можливих видів рекреаційного освоєння; *спеціальна* – належить окремому виду рекреаційної діяльності [3]. Розрізняють також поелементні та синтетичні оцінки.

Спеціальна оцінка здійснюється на основі синтетичної оцінки природних чинників, під впливом яких формуються умови для рекреації. Поелементні оцінки розкривають якісні відмінності окремих компонентів ПТК, тобто характеризують його *природно-ресурсну рекреаційну різноманітність*, що пов'язана з територіальною диференціацією географічної оболонки. Поелементні оцінки можуть використовуватись при проведенні детального планування та функціонального зонування територій, що використовуються з метою відпочинку й оздоровлення [2].

Загальна оцінка складається з синтетичних оцінок окремих рекреаційних угідь. *Рекреаційне угіддя* – це *природно-територіальний чи аквально-територіальний комплекс (ПТК чи ПАК), придатний для здійснення певного виду чи (комплексу) видів рекреаційних занять, пов'язаних з використанням властивостей природного середовища* [3].

Загальна оцінка територій з метою організації відпочинку й оздоровлення відображає не лише ступінь придатності території для рекреаційного використання, але й характеризує її поліфункціональність, або іншими словами *функціональну рекреаційну різноманітність*.

Отож, для максимально повного задоволення рекреаційних потреб, що постійно урізноманітнюються, а також з метою забезпечення економічної доцільності рекреаційного освоєння території (як обмеженого ресурсу) при плануванні й проектуванні комплексів відпочинку й оздоровлення необхідно враховувати такі характеристики рекреаційної діяльності, як її функціональна та територіальна різноманітність. З іншого боку, показники рекреаційної різноманітності території можуть використовуватись для оцінки передумов розвитку рекреаційної діяльності.

Висновки. Враховуючи множинність зв'язків між видами відпочинку та властивостями навколишнього середовища, можна відзначити, що

конструктивний підхід до вивчення взаємодії природи і суспільства в процесі рекреаційного природокористування повинен передбачати аналіз змістовного і ціннісного аспектів рекреаційної різноманітності території та її оцінку. Комплексне дослідження рекреаційної різноманітності передбачає також аналіз чинників, що її формують, визначення її впливу на інші властивості природних комплексів. На даному етапі вивченості цього питання особливо актуальним є завдання розробки методики дослідження.

Т.Д. Скутар. Предпосылки эффективной организации рекреационной деятельности в контексте рекреационного разнообразия. В статье раскрываются характеристики функционального и территориального разнообразия рекреационной деятельности и проанализировано значение рекреационного разнообразия территории как предпосылки развития рекреационной деятельности.

Ключевые слова: рекреационная деятельность, рекреационное разнообразие, рекреационная оценка, рекреационная среда.

Tetyana Skutar. The preconditions of the effective recreational organization in the context of recreation diversity. In the article the functional and territorial diversity of recreation and recreation diversity of the territory are analyzed.

Key words: recreation, recreation diversity, recreation estimation, recreation environment.

Список використаної літератури:

1. *Веденин Ю.А.* Динамика территориальных рекреационных систем. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – С. 7-25, 52-86.
2. *Крачило Н.П., Игнатенко Н.Г.* Вопросы типологии рекреационных ресурсов и комплексной экономико-географической оценки территории // Рекреационные ресурсы и охрана природы Украинских Карпат: Сб. статей. – Ленинград, 1976. – С. 7-21
3. *Мухина Л.И.* Принципы и методы технологической оценки природных комплексов. – М.: Наука, 1973. – 95 с.
4. *Стафійчук В.І.* Рекреалогія: навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2006. – 263 с.
5. Теоретические основы рекреационной географии / Отв. ред. *В.С. Преображенский* – М.: Наука, 1975. – 222 с.